

KS. KOZIEROWSKI STANISŁAW (1874-1949)

Stanisław Kozierowski (Dołęga z Kozieroga Łasczka Kozierowski, Kozierowski ze Skórzewa) urodził się 28 września 1874 roku w Trzemesznie jako syn Florianą Apolinarego i Antoniny z Buszkiewiczów. Miał trzech braci i trzy siostry. Ukończył progimnazjum w Trzemesznie w 1893 roku oraz Gimnazjum Marii Magdaleny w Poznaniu, gdzie 9 marca 1896 roku uzyskał świadectwo dojrzałości z wyróżnieniem. Studia teologiczne i filozoficzne odbywał w Poznaniu i Gnieźnie. Święcenia kapłańskie otrzymał 12 listopada 1899 roku. W następnych latach pracował jako kapłan wśród polskich emigrantów w Westfalii. Podróżował do Szwecji, Holandii, Francji, Włoch, Czech, a także do krajów bałkańskich i do Syrii.

Po powrocie z wojaży powołany został na wikariat do Wronek. 1 kwietnia 1901 roku otrzymał wikariat w Gostyniu. Tutaj spędził równe dwa lata. 1 kwietnia 1903 roku przeniesiono go do Ostrzeszowa. Tu także przebywał dwa lata. W 1905 roku otrzymał pierwszą samodzielną parafię w Siemianicach, skąd w roku 1910 przeszedł do Skórzewa pod Poznaniem, a w roku 1929 do Winnej Góry w powiecie średzkim. W kwietniu 1931 roku został honorowym kanonikiem metropolitalnej kapituły w Gnieźnie. Godność tę nadał mu kardynał August Hlond, późniejszy prymas Polski. W Winnej Górze pracował aż do śmierci.

Przez całe życie prowadził ks. Stanisław Kozierowski uporczywe poszukiwania archiwalne. Systematyczne badania rozpoczął jednakże po przeniesieniu do Winnej Góry. W 1903 roku związał się z Poznańskim Towarzystwem Przyjaciół Nauk, które patronowało wydawaniu jego prac historycznych i toponomastycznych. W tym samym roku przedstawił na łamach „Roczników Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk” pierwszą rozprawę *Wojewody poznańskiego Przedpełka h. Łódzia potomkowie, pierwotni dziedzice Gostynia (1275-1337)*. Do tematyki dawnych dziejów miasta Gostynia powrócił dziesięć lat później. 16 kwietnia 1913 roku wygłosił na posiedzeniu tutejszego Koła Obywatelskiego odczyt *Dzieje Gostynia w średnich wiekach*. Tekst tego referatu ukazał się drukiem jeszcze tego samego roku.

Interesowały go zagadnienia heraldyczne, którym poświęcił m.in. prace: *Obce rycerstwo w Wielkopolsce w XIII-XVI w.* (1929), *Studia nad pierwotnym rozsiedleniem rycerstwa wielkopolskiego XI-XII w.* (1913-1933). W tych badaniach okazywał pewną ostrożność i starał się unikać zbytniego operowania hipotezami. Są tą jednak nie tyle monografie historyczno-genealogiczne, ile obficie nagromadzony materiał. Podobnie można powiedzieć o jego pracach edytorskich: *Nieznane zapiski heraldyczne... z ksiąg ziemskich i grodzkich w Poznańskim Archiwum Państwowym złożonych* (1915 I) i *Nieznane zapiski heraldyczne* (1921 II). Od roku 1914 zaczęły wychodzić kolejne tomy wydawnictwa, które rozślały jego imię: *Badania nazw topograficznych archidiecezji gnieźnieńskiej* (1914), *Badania nazw topograficznych dzisiejszej archidiecezji poznańskiej* (1916 I-II), *Badania nazw topograficznych dawnej zachodniej i środkowej Wielkopolski* (1921-1922 I-II), *Badania nazw*

topograficznych wschodniej Wielkopolski (1926-1928 I-II). Później autor ogarnął wszystko wspólnym tytułem *Badania nazw topograficznych starej Wielkopolski*, wydając jako ich tom VIII – *Nieistniejące miejscowości Wielkopolski oraz Uzupelnienie poprzednich tomów* (1939). Zarejestrował najstarsze przekazy nazw osad ludzkich i wszelkich obiektów fizjograficznych. Stworzył więc bezcenne źródło dla historyka osadnictwa i językoznawcy. Korzystając z tych materiałów, Kozierowski ogłosił kilka prac rekonstruujących dawny stan osadniczy lub fizjograficzny: *Pierwotne osiedlenie pojezierza Gopła, Pierwotne osiedlenie ziemi gnieźnieńskiej wraz z Palukami, Nazwy rzeczne w Lechii przybałtyckiej...* i inne („*Slavia Occidentalis*” T. 2, 1922; T. 10, 1931).

Na początku lat trzydziestych ks. Stanisław Kozierowski nawiązał współpracę z redagowaną przez Władysława Stachowskiego „Kroniką Gostyńską”. Dla tego czasopisma regionalnego nadał rozprawkę *Ziemia Gostyńska w świetle nazw geograficznych i najdawniejszych źródeł średniowiecza* („Kronika Gostyńska” 1930, t. 2, nr 4, s. 93-108; nr 5, s. 109-124; nr 6, s. 125-136) oraz dwa artykuły: *Szkice z dziejów Gostynia – części: Skoczylasowie w Gostyniu, Skrobiszewscy z Brzezia, Szkoły, Ciężkie czasy, Archiwum, Nieco liczb* („Kronika Gostyńska” 1932, t. 4, nr 3, s. 40-44; nr 5, s. 65-68; nr 6, s. 91-93; nr 7, s. 97-99) i *Nazwa polna „Folęgi” w Gostyniu i „obszar”* („Kronika Gostyńska” 1933, t. 5, nr 10, s. 148-149).

W połowie lat trzydziestych, na wniosek prof. S. Pawłowskiego, zaczął opracowywać i wydawać *Atlas nazw geograficznych Słowiańszczyzny zachodniej*, którego zdołał ogłosić: z. 1 (Pomorze Zachodnie, 1934), z. 2 A (Pomorze Zaodrzańskie, 1937) i z. 2 B (Rugia, 1935). Mocną stroną prac ks. Kozierowskiego było bogactwo udostępnionych materiałów, słabą zaś ich objaśnienie, zwłaszcza rekonstrukcja dawnego brzmienia nazw. Niedostatek wykształcenia lingwistycznego widoczny jest w pracy *Nazwiska, przewiska, przydomki, imiona polskie niektórych typów słowotwórczych. Księga rodzaju ludu polskiego* (Cz. 1. 1938, Cz. 2. 1948). Kozierowski ogłosił ponadto *Szematyzm historyczny ustrojów parafialnych archidiecezji gnieźnieńskiej* (1934) i *Szematyzm historyczny parafii archidiecezji poznańskiej* (1935). Te prace naukowe miały również znaczenie polityczne. Służyły one poznaniu słowiańskiej przeszłości ziem zgermanizowanych, propagandzie za ich rewindykacją, a także dostarczyły argumentów do dyskusji z szowinistycznymi tezami uczonych niemieckich.

Ks. Stanisław Kozierowski działał również jako organizator życia naukowego. Od 1914 roku był redaktorem „Roczników Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk”, zaś od 1917 roku przewodniczącym Wydziału Historyczno-Literackiego tegoż towarzystwa. W 1918 roku wszedł do komisji organizującej Uniwersytet Poznański. Należał do ścisłego grona jego założycieli. Był członkiem Naczelnej Rady Ludowej i posłem na Sejm Dzielnicowy. Po odzyskaniu niepodległości sprawował funkcję kuratora Archiwum Państwowego w Poznaniu i członka komisji do spolszczenia nazewnictwa w oswobodzonej Wielkopolsce. W 1920 roku habilitował się na Uniwersytecie Poznańskim z zakresu nauk pomocniczych historii. W tymże roku został członkiem Komisji Językowej Polskiej Akademii Umiejętności, następnie Komisji Geograficznej (1925), a w 1936 roku wybrano go członkiem korespondentem Akademii. Przez krótki czas pełnił funkcję wicedyrektora Instytutu Zachodniosłowiańskiego, wicedyrektora Instytutu Bałtyckiego w Toruniu w 1926 roku, wiceprezesa Polskiego Towarzystwa Heraldycznego. W 1929 roku wszedł do Wojewódzkiej i Ministerialnej Komisji Toponomastycznej. W tymże roku został mianowany profesorem tytularnym na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Poznańskiego. Lata 1939-1945 przeżył Kozierowski w Winnej Górze. Okupanci wymusili na nim pewne zobowiązania do współpracy naukowej. Wszystko to podkopało jego zdrowie. Jeszcze w latach 1945-1947 wziął udział w akcji polszczenia i ustalania nazw na ziemiach odzyskanych. Zmarł 1 lutego 1949 roku w Winnej Górze. Ogromną bibliotekę i zbiory naukowe zapisał Archiwum Państwowemu w Poznaniu. Jego prace naukowe znajdują się także w Bibliotece Raczyńskich w Poznaniu, w zbiorach PTPN oraz Kurii Metropolitalnej w Gnieźnie.

Zmarł 1 lutego 1949 roku. Pochowano go w rodzinnym grobowcu w Trzemesznie.

S. Urbańczyk, *Kozierowski Stanisław (1874-1949)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 14, s. 628-629; J. Latzke, *Kozierowski Stanisław (1874-1949)*, [w:] *Wielkopolski słownik biograficzny*, Warszawa-Poznań 1981, s. 371; J. Sprutta, *Ksiądz Stanisław Kozierowski*, „Przyjaciel Ludu” 1991, z. 4, s. 18-20; B. Walczak, *Ksiądz Stanisław Kozierowski jako onomasta*, „Kronika Wielkopolski” 1995, nr 3, s. 36-44; K. Czub, *Ksiądz Stanisław Kozierowski (1874-1949)*, „Gazeta Gostyńska” 1998, nr 23, s. 38.